

Cirkuška pedagogika

Circus pedagogics

Špela Razpotnik

Povzetek

Špela Razpotnik, dipl.univ.soc. ped., Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Kardeljeva pl. 16, 1000 Ljubljana

Prispevek govori o cirkuški pedagogiki kot enem od medijev socialnopedagoškega dela. Elementi, ki sestavljajo to dejavnosti oz. so zanjo pomembni, so: gibanje, skupinska dejavnost, interaktivne igre, vse skupaj pa vodi velika mera ustvarjalnosti ter odprtost za raznolike naravnosti vsakokratne skupine.

Ključne besede: *cirkus, gibanje, skupina, ustvarjalnost, telesne vaje*

Abstract

This article presents circus pedagogics as one of the social-pedagogical media. Elements described within this activity are physical training, group activity and interactive games. Main principle of circus pedagogics is creativity and acceptance of each group with its specific setting.

Key words: *circus, physical training, body consciousness, group activity*

1. Cirkus

Pojdi v cirkus! Nič ni bolj razburljivega od cirkusa!

Kdo se v svojem življenju ni navdušil nad cirkusom? Kdo si ni želel z njim tudi odpotovati in v njem tako ali drugače nastopati? V cirkusu je vse mogoče. Cirkuška predstava prilepi na stol stare in mlade in jim ne pusti dihati. Pri nas pa ne gre za te vrste cirkus. Želimo se igrati cirkus, v katerem lahko vsakdo sodeluje po svojih močeh.

2. Cirkuška pedagogika

Izraz *cirkuška pedagogika* lahko zasledimo v nemški literaturi v povezavi s pedagogiko ter igro in dramo kot njenima medijema (npr. Uhlig in Kraft, 1998). Avtorji govorijo o prvem cirkuško-pedagoškem srečanju v njihovem okolju, ki je potekalo pod geslom "Cirkus olé" leta 1997 v berlinski *Hiši kreativnosti (Kreativhaus)*. Obiskalo ga je čez 120 udeležencev, katerih polovica je prišla iz šolskih okolij. Tu je tudi razlog, da od tedaj "Cirkus olé" pogosto gostuje na šolah po vsej Nemčiji.

Načela cirkuške pedagogike so - poleg kreativnosti in odprtosti za sprotno ustvarjanje novih oblik dela - še sodelovanje, razvijanje medsebojnega zaupanja in osebne zanesljivosti. Večina cirkuško-

pedagoških točk je namreč skupinske narave, potekajo in se razvijajo z nujnim medsebojnim dogovarjanjem, usklajevanjem, negovanjem ter upoštevanjem. Pri gibalnih aktivnostih ne gre pozabiti na varnost, in dogovorom v zvezi z njo velja posvetiti nekaj uvodnih trenutkov, četudi naše izkušnje kažejo, da varnosti najpogosteje pripisujejo zadosti velik pomen že udeleženci sami. Pri postavljanju pravil ter vodenju dogajanja ne gre zanemariti vpliva skupine, ki med delom z dogovarjanjem oblikuje svoj lasten slog, svoj ritem ter tudi svoja lastna pravila.

3. Gibalna vzgoja

Otroci se radi gibljejo, posnemajo učitelja, zelo radi ustvarjajo tudi po lastni zamisli. Ob gibanju porabijo odvečno energijo, hkrati pa si razvijajo čut za ritem, nežnost, kolektivnost. Sramežljivost in zagrenjenost se prevesita v sproščeno vzdušje, zato učitelj ob takšnem načinu dela spozna tudi skrito plat učenca.

(Osnovnošolska učiteljica)

“V vrtcih in šolah je še vedno preveč besed in premalo dejanj. Še vedno se z živahnim otrokom predvsem pogovarjamo in ga prepričujemo, da mora mirovati, namesto da bi se gibali z njim, mu omogočili, da bi sprostil svojo energijo in si z ustvarjalnim gibanjem gradil pozitivno samopodobo. Še vedno težko verjamemo, da (...) nasilja ni mogoče preprečevati z besedo. Nasilje je celostno, duševno in telesno. In prav doživljajsko ustvarjalno gibanje je tudi lahko sredstvo za konstruktivno uporabo energije, za vlaganje energije v izgrajevanje ...” (Kroflič in Gobec, 1995, s. 7).

Namen telesnih vaj pri otroku je tudi razvijanje občutka za telo; razvijanje zavestnega upravljanja s telesnimi zmožnostmi, spoznavanje fizioloških meja telesa kot celote in njegovih posameznih delov, razvijanje telesnih zmogljivosti oz. korekcija telesnih razvad, ki ugoden razvoj omejujejo. Zavedati se telesa, svojih raznolikih sklepov, mišic, vezi in kit, ki so ustvarjene za gibanje in premikanje, vedno znova odkrivati veselje do gibanja in do igranja, do spontanega povezovanja med ljudmi, do izražanja in sporazumevanja z gibanjem, pa je lahko veselje in vreden cilj za vsakogar, ne glede na starost, spol in poklic (Vogelnic, 1994).

Frostigova (1989, s. 1-3) našteva različna področja, na katera naj bi pri otroku vplivala telesna aktivnost oziroma gibalna vzgoja:

- zdravstveno stanje in dobro počutje: “Telesna dejavnost izboljšuje otrokovo splošno odpornost. Naravna želja po gibanju in občutek, da obvladajo svoje telo, povzroči ugodno duševno počutje.”
- telesna spretnost
- čutno-gibalna spretnost
- lastno občutenje: “Gibalna vzgoja pomaga otrokom do večje samozavesti in jih tako pripravi na pritiske in strahove, ki jih bodo doživljali, ko bodo odrasli. V vseh oblikah povečuje samozavest, občutek za delo v skupini, za drugega in za doseganje skupnih ciljev.”
- občutek časa in prostora: “Otrok živi tukaj in zdaj. Preteklost in sedanost sta zunaj njegovih predstavnih zmožnosti in ju le redko zasluti. Prostor je omejen na to, kar otroku omogoča izkušnja. Čim več se je otrok sposoben gibati, tem večje območje osvaja in toliko več je sposoben dojemati.”

- izboljšanje splošnih funkcij.

Telesne vaje pa ne morejo biti podane kot recepti: Ni namreč določene vaje za določen tip otroka ali skupine otrok. Šele ko odrasli vaje sam preizkusi in spozna njihove učinke in ko pozna tudi lastnosti otroka kot posameznika ter lastni stil podajanja, lahko pričakuje terapevtske rezultate telesne vadbe. Odrasli lahko sledi otrokom pri njihovih aktivnostih. Njegova vloga v skupini otrok je torej lahko izbiranje, organiziranje in usmerjanje aktivnosti, ki jih otroci sami od sebe radi počnejo. Odrasli sprejema ideje otrok in jih v skladu s svojimi nameni in naravnostjo vrača v skupino.

4. Skupinsko ustvarjanje

V sodobnih gledaliških, plesnih, delovnih, terapevtskih in drugih skupinah se je razvil način dela, katerega namen je medsebojno spoznavanje, oblikovanje skupine, rast zaupanja, spodbujanje neposredne igre in ustvarjanje vizij za nadaljevanje dela in prihodnje razvijanje skupine. Ker gre pri tem za doživetja, ki jih ne moremo zvesti na *dobro, slabo, prav* ali *narobe*, 'vaja' za tako skupinsko delo ni ravno najprimernejši izraz. To obliko dela imenujemo delavnice. Te pomagajo članom skupine razvijati občutek zase in za druge ljudi z dajanjem in sprejemanjem (Vogelnik, 1994).

Več ljudi, ki so zbrani v istem prostoru ob skupni aktivnosti, tvori vzdušje, katerega učinka in kakovosti posameznik ne bi mogel doseči sam. "V skupini je bolj živo, bolj veselo in tudi bolj vzpodbudno. ... Poleg sile, ki je (fizično) seštevek vseh posamičnih sil, se tu sprošča še nekakšna posebna skupna sila. Medsebojni stik povzroča svojevrstno podžiganje življenjske energije, medsebojno pomoč in solidarnost ter hkrati tekmovanje s samim seboj in z drugimi, veselje ob čutenju soljudi, nenehno izmenjavanje vlog na poti do skupnega cilja" (Vogelnik, 1994, s. 8). Mnogi otroci, pa tudi starejši, lahko ob skupinski aktivnosti npr. gradnje piramide pridobijo izkušnjo, da so sposobni prispevati k skupnemu cilju in so pomembni ali celo nepogrešljivi člani skupine ter da tudi vsi ostali člani prispevajo k skupnemu cilju svoj pomemben delež.

5. Naše izkušnje

Cirkuška pedagogika je področje, s katerim smo se seznanili maja 2000 v Maastrichtu na kongresu mednarodnega združenja za izvendružinsko vzgojo. Tam smo se spoznali s skupino ljudi, ki vodijo cirkus, namenjen predvsem otrokom z ulice. Cirkus se imenuje *Elleboog cirkustheater* in mladi ga lahko, če želijo, obiskujejo in se v njem pod vodstvom usposobljenih cirkuških artistov ter pedagogov, pa tudi pod medsebojnim - vrstniškim vodstvom, učijo akrobacij, žongliranja, plesa s trakovi, dramske igre in še česa. Na našem obisku v Maastrichtu so ti mladi nastopili ter pripravili za nas delavnico, kjer so nas učili manj zahtevnih cirkuških aktivnosti. Sami se v svoji brošuri predstavijo takole: "Za različnimi obrazi Elleboog-a leži eno samo dejstvo. Elleboog je usmerjen k individualnemu in socialnemu razvoju otrok in stoji za tem, da mora biti otrokov lastni svet izhodišče vzgojnega procesa. Svet cirkusa Elleboog pa je značilen po tem, da so otroci in odrasli v njem enakovredni ter da je okolje, ki ga ustvarja,

za otroke varno.”

Prijetne izkušnje ter nekaj znanja smo torej iz Maastrichta prinesli s seboj v Ljubljano, kjer smo s cirkusom nadaljevali. Oktobra 2000 smo s študentkami socialne pedagogike začele ljubiteljsko vaditi cirkuske trike in s tem razvijati cirkusko pedagogiko. Osredotočile smo se na ogrevalne, raztezalne, negovalne ter zgolj zabavne točke ter lažje akrobacije. Doslej smo s svojim programom nastopile na 2. mednarodnem kongresu Socialne pedagogike v Škofji Loki ter na študentskem kongresu v Zagrebu. Naš prispevek je bil na obeh kongresih med udeleženci sprejet z navdušenjem. Mnogi kolegi iz prakse so omenjali potrebo po podobnih aktivnostih v njihovem delovnem okolju. Kasneje smo organizirale prvomajski seminar na morju, kjer smo intenzivneje vadile že znane in pa tudi nove aktivnosti, med drugim tudi žongliranje.

S cirkusom se želimo ukvarjati tudi v prihodnje ter vanj privabiti še več zainteresiranih posameznikov in skupin. Cirkuska pedagogika in druge dejavnosti, temelječe na telesni aktivnosti ter neposrednem medsebojnem stiku udeležencev, so po mojih izkušnjah izjemen medij socialnopedagoškega delovanja, katerih pozitivne učinke je ustrezneje preizkušati v praksi kot pa jih opisovati.

6. Literatura

Frostig, M. (1989). *Gibalna vzgoja (Nove poti specialne pedagogike)*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Heesakkers, A. in Sikking, S. (ur.). (1994). *Circustheater Elleboog*. Amsterdam: Circustheater Elleboog.

Kroflič, B. in Gobec, D. (1995). *Igra-gib-ustvarjanje-učenje*. Novo mesto: Pedagoška obzorja.

Uhlig, P in Kraft, M. (ur.). (1998). *Zirkus Olé: Material zuer Zirkuspädagogik*. Berlin: LAG Spiel und Theater Berlin e.V.

Vogelnik, M. (1994). *Ustvarjalni gib*. Ljubljana: NUK.

